

УДК 377.1 + 371.315

Загіка О.О.,

заступник директора з НВР
ВПУ №25 м. Хмельницького

Загіка Е.О.

Заместитель директора по учебно-
производственной работе
ВПУ №25 г. Хмельницкого

Zagika O.

Deputy director for training and
production activities High
professional School №25
Khmel'nitsky

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ДИДАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ – ШЛЯХ ЙОГО МОДЕРНІЗАЦІЇ

ИННОВАЦИОННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ДИДАКТИЧЕСКИХ ПРИНЦИПОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ – ПУТЬ ЕГО МОДЕРНИЗАЦИИ

INNOVATIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES WITH THE USAGE OF DIDACTIC PRINCIPLES OF PROFESSIONAL EDUCATION – WAY OF MODERNIZATION

Стаття доводить необхідність і доцільність використання нових освітніх технологій та інноваційних методів навчання, технологізації навчального процесу з дотриманням дидактичних принципів професійної підготовки, як шлях модернізації професійного навчання, якого вимагають ринок праці та мета діяльності сучасного закладу професійної підготовки. *Ключові слова:* інноваційні педагогічні технології, професійне навчання, дидактичні принципи, компетенції, модернізоване освітнє середовище.

Статья утверждает необходимость использования новых образовательных технологий и инновационных методов обучения, технологизации учебного процесса как путь модернизации профессионального обучения, чего требуют рынок труда и цель деятельности современного заведения профессиональной подготовки. *Ключевые слова:* инновационные педагогические технологии, профессиональное обучение, дидактические принципы, компетенции, модернизированная среда обучения

The article proves the necessity and expediency of usage of new educational technologies and innovative methods of education, technological educational process as the way of modernization of professional education. Besides, one must adhere to didactic principles of professional training, subjected to the innovation, strategies of establishment.

Key words: innovative pedagogical technologies, professional educational didactic principles, competence, modernization, modernized environment.

Інтенсивні пошуки нового в теорії та практиці професійного навчання є характерними для сучасного етапу розвитку освіти в Україні. Педагогічна інноватика полягає в постійному пошуку і впровадженні нових, максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких має бути формування високоадаптованої до змінних умов активної діяльності творчої особистості, яка вміє аналізувати, долати будь-які труднощі, приймати самостійні рішення. Орієнтація на нове, пошук і впровадження нового стає на сьогодні актуальним і необхідним у професійному навчанні, яке модернізується відповідно до нових економічних та суспільних умов, відповідно до вимог ринку праці, які теж постійно змінюються.

Мобільності професійному навчанню надає саме участь в інноваційних процесах і спрямування їх у русло модернізації освіти взагалі та професійно-технічної освіти зокрема. Інноватика має спрямовуватися на забезпечення адекватності навчально-виховного процесу, на дотримання дидактичних принципів професійного навчання та відповідності його результатів вимогам суспільства.

Проблеми інновацій досліджують сербські та американські педагоги Х. Бернт, Д. Гамільтон, Н. Грос, У. Кінгстон, Н. Ледервей, М. Майлз, А. Хаберман, Р. Хейвлок та ін.

Розглядаючи систему основних понять педагогічної інноватики, О. Мисик виділяє три блоки (розділи) у структурі інноваційних освітніх процесів: створення нового в педагогіці; сприйняття, освоєння й оцінка нового; використання та застосування нового. Інноваційні процеси, які поєднують створення, освоєння й застосування педагогічних нововведень, завдяки своїй єдності можуть значно прискорити процеси оновлення системи освіти загалом.

Інноваційна діяльність є найвищим ступенем педагогічної творчості. Тому педагог, як суб'єкт інноваційної діяльності, повинен формувати в собі необхідні для такої діяльності якості: креативність, критичність та незалежність мислення, активність, незаангажованість, свободу від авторитарних поглядів, відповідальність, мужність протистояти більшості, сміливість відстоювати

власну думку, стресостійкість, гнучке професійне мислення, позитивну Я-концепцію, виваженість, винахідливість, кмітливість, допитливість, інтуїцію [1, с. 170].

І. Дичківська визначає три параметри педагогічних характеристик-цінностей, які представляють структурну модель інноваційної діяльності, а саме: *емоційно-ціннісний* (сприйнятливість до нового, потреба удосконалювати свою діяльність; переконаність у необхідності педагогічних інновацій; постійне прагнення до самопізнання); *когнітивний* (поінформованість про особливості інноваційної педагогічної діяльності; володіння методами педагогічної дослідницької діяльності, здатність комбінувати й створювати нові форми та методи роботи); *процесуальний* (організація спільної творчої діяльності в педагогічному колективі, здатність до оцінки ефективності досягнення результатів) [2, с. 182].

Розвиток інноваційного освітнього середовища викликає необхідність формування в об'єктів та суб'єктів навчальної діяльності як базових, так і професійних компетенцій, а також оновлення типу життєдіяльності навчального закладу, що передбачає більш ефективне використання інформаційних ресурсів, суттєві зміни в організації інформаційного забезпечення інноваційної діяльності педагогічних працівників, інформатизації управління, створення баз даних, програм, реалізація яких сприятиме підвищенню якості управління інноваційними процесами в освітніх навчальних закладах.

В. Паржницький, досліджуючи впровадження інноваційних технологій у навчальний процес професійно-технічних навчальних закладів, дійшов висновку, що якісна підготовка конкурентоспроможних робітничих кадрів потребує творчого підходу інженерно-педагогічних кадрів професійно-технічних навчальних закладів до вибору змісту, форм, методів та засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових педагогічних технологій. Модернізація професійного навчання неможлива без актуалізації питання повного управління навчальним процесом,

відтворення всіх навчальних дій, корекції навчального процесу, оперативного зворотного процесу з метою отримання гарантії досягнення запланованих результатів, виражених у діях тих, хто вчиться, та послідовній орієнтації педагога на чітко сформульовані цілі навчання [5, с. 63].

3. Снісар виділяє основні підходи щодо вивчення передового досвіду та педагогічних інновацій: діагностичний (бесіда, спостереження, комп'ютерне опитування, анкетування, тестування, педагогічний консиліум з метою виявлення освітнього рівня педагогічних працівників, їх теоретико-методологічної, соціокультурної, загальноосвітньої, психолого-педагогічної підготовки); аналітичний (глибокий аналіз структури навчально-виховного процесу ПТНЗ, організаційно-педагогічної діяльності, освітнього рівня педагогічних кадрів, виявлення труднощів у здійсненні навчально-виховної роботи, вивчення соціальних та культурних можливостей оточуючого середовища, виявлення рівня готовності педагогічного колективу до роботи за затвердженим Статутом ПТНЗ); метод структурної діагностики та прогнозування (підготовка та заповнення діагностичних карток з метою визначення рівня готовності до творчого пошуку, створення організаційно-функціональної структури та системи діяльності педагогічного й учнівського колективів); визначення шляхів впровадження інноваційної системи в практику професійно-технічної освіти і виховання, розробка критеріїв оцінки управлінського, педагогічного та виробничого досвіду; формування моделі передового педагогічного досвіду (інновації) працівниками методичної, психологічної та науково-інформаційної служб [9, с. 208].

Дослідження ринку праці довели, що від робітників сьогодні очікується вміння працювати єдиною командою, оперативно реагувати на запити споживачів, гнучкість у розумінні своїх функціональних обов'язків, участь у прийнятті рішень. Професійна підготовка такого робітника вимагає нових підходів до організації навчання, зміни змісту всього процесу професійної підготовки, застосування сучасних і ефективних технологій навчання. В

організації виробничого навчання маємо застосовувати дидактичні принципи, які враховують інноваційні тенденції як на виробництві, так і в освіті.

Дидактичні принципи виробничого навчання розглядаються науковцями як вихідні положення, що визначають зміст, організаційні форми, засоби і методи навчання в навчальних закладах профтехосвіти відповідно до загальних цілей освіти і виховання та закономірностей процесу формування професійних умінь, навичок і складних умінь. Провідними дидактичними принципами виробничого навчання є: виховання і навчання на основі продуктивної праці; навчання на основі формування політехнічних знань, початкових умінь, навичок і складних умінь; науковість у навчанні; систематичність; зв'язок практики з теорією; свідомість і активність учнів у навчанні; наочність навчання; міцність оволодіння навичками, складними вміннями, поглиблення теоретичних знань; етапність навчання; оптимальне поєднання навчання в майстернях, лабораторіях, на полігонах та тренажерних пристроях і на виробництві [4, с. 75].

Ці принципи набувають особливої актуальності в контексті формування інноваційного навчального середовища у навчальному закладі професійної освіти, впровадження інноваційних технологій навчання в процес підготовки конкурентоспроможного працівника.

Ми поділяємо думку авторів навчально-методичного посібника «Освітні технології» щодо якостей, якими повинен володіти майбутній кваліфікований робітник, щоб легше було знайти своє місце в житті, зокрема: гнучко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях; самостійно та критично мислити; уміти бачити та формувати проблему (в особистому та професійному плані), знаходити шляхи раціонального її вирішення; усвідомлювати, де і яким чином здобуті знання можуть бути використані в оточуючій його дійсності; бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити; грамотно працювати з інформацією (вміти збирати потрібні факти, аналізувати їх, висувати гіпотези вирішення проблем, робити необхідні узагальнення, зіставлення з аналогічними та альтернативними варіантами розв'язання, встановлювати статистичні

закономірності, робити аргументовані висновки, використовувати їх для вирішення нових проблем; бути комунікабельним, контактним у різних соціальних групах, уміти працювати в колективі, у різних галузях, різних ситуаціях, легко запобігати та вміти виходити з будь-яких конфліктних ситуацій; вміти самостійно працювати над розвитком особистої моральності, інтелекту, культурного рівня [4, с. 7-8].

Формування в учнів таких якостей сприяє і розвитку в них підприємливості, що є особливо актуальним на даному етапі суспільного та економічного розвитку. Це не означає, що всі випускники ПТНЗ мають відкрити свій бізнес, однак вони мають бути готовими гнучко реагувати на попит та вимоги ринку праці.

Під підприємницьким підходом в освіті розуміється створення таких умов у навчально-виховному процесі, запровадження таких методик і технологій навчання, які б дозволили інтенсивно формувати в учнів певні особистісні якості, вміння та навички, які б у майбутньому дозволили їм зайняти активну життєву позицію, сформувати новий тип поведінки, адекватний ринковим умовам [6, с. 4].

Дослідник О.В. Ставицька розробила структуру моделі спеціаліста, яка базується на дидактичних принципах виробничого навчання. Модель спеціаліста (як і робітника) являє собою систему адекватних їм умінь (видів діяльності). Якщо виходити з діяльнісного підходу до моделювання спеціаліста, структура моделі може виглядати так: завдання (або види діяльності), зумовлені особливостями розвитку сучасного світу, та завдання (або види діяльності), що диктуються вимогами професії [10, с. 66].

У своєму дослідженні ми намагаємось довести необхідність і доцільність використання нових освітніх технологій та інноваційних методів як основи сучасної дидактики професійного навчання.

Інноваційна діяльність у професійних навчальних закладах, впровадження в навчально-виховний процес нетрадиційних технологій навчання вимагають науково-методичного забезпечення. Спрямованість

науково-методичної роботи має визначатися сьогоденням та перспективами розвитку професійних навчальних закладів, які мають постійно обґрунтовано коригувати зміст, визначати форми та методи навчально-виховної діяльності, розробляти та випробовувати нове дидактичне забезпечення навчального процесу, нові прогресивні технології навчання [11, с. 37].

Модернізація управління освітою передбачає, зокрема, перехід до програмно-цільового управління; запровадження нової етики управлінської діяльності; створення систем моніторингу ефективності управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях тощо [3, с. 6].

Інноваційний стиль управління, спрямованого на модернізацію діяльності навчального закладу, має на меті: створення творчої атмосфери в ПТНЗ; культивування інтересу педагогічних працівників до ініціатив та нововведень; ініціювання пошукових освітніх систем і механізмів; інтеграцію перспективних нововведень у реально діючі пошукові та експериментальні освітні системи; створення соціокультурних умов для впровадження і дії різноманітних доцільних у практиці ПТНЗ нововведень. Освітніми інноваціями можуть бути удосконалені нові освітні, дидактичні моделі, зміст освіти, освітні технології, методи, форми, засоби навчання і виховання, розвитку особистості, педагогічні прийоми, системи управління та забезпечення діяльності ПТНЗ.

Ми переконані, що включатися в інноваційні процеси потрібно не тому, що така тенденція в освіті, а з метою оновлення навчального процесу відповідно до сучасних вимог. Модернізації мають підлягати не тільки зміст професійного навчання, матеріально-технічна база, а й система управління навчальним закладом. Інновації, які кардинально змінюють, модернізують навчальний процес, не можуть не викликати змін в організації цього процесу, в підготовці педагогів до роботи в нових умовах та в управлінні даним процесом.

Ми підтримуємо думку дослідників, які вважають, що сьогодні потрібні не просто хороші педагоги, а педагог-технолог, педагог-майстер, педагог-новатор. До такого педагога пред'являються відповідні загальнопедагогічні, дидактичні, технологічні, організаційно-технічні та гігієнічні вимоги. А

професійний потенціал педагога вибудовується з його професійної підготовки, творчості, професіоналізму та педагогічної культури.

Ефективність реалізації нововведень значною мірою залежить від інноваційного потенціалу навчального закладу, який виражається у здатності до реалізації конкретного нововведення (матеріально-технічна, фінансова бази, особистісно-мотиваційна підтримка педагогічних ініціатив, особливості навчального закладу як організаційної системи щодо створення інноваційного середовища та ін.).

Традиційна освітня технологія не може повною мірою задовольнити вирішення цього прагматичного завдання.

В. Радкевич дослідила, що найбільш популярними у педагогів професійної школи і такими, що забезпечують виконання основних дидактичних принципів, є педагогічні технології:

- *інформаційно-розвивальні*, які передбачають виклад педагогом теоретичних відомостей під час проведення лекцій або семінарського заняття; організацію самостійної роботи учнів із засвоєння нових знань з теоретичних джерел, інструкцій, комп'ютерних засобів навчання;

- *діяльнісні*, спрямовані на підготовку професіонала, здатного кваліфіковано розв'язувати виробничі завдання (ці технології передбачають здійснення аналізу виробничих ситуацій, розв'язання ситуативних виробничих завдань, ділові ігри, моделювання професійної діяльності в навчальному процесі, організацію професійно спрямованої дослідницько-пошукової роботи тощо);

- *розвивальні*, спрямовані на професійний розвиток майбутнього фахівця, здатного творчо працювати, самостійно визначати способи і засоби вирішення проблемних виробничих ситуацій тощо (проблемне навчання, проблемні лекції, семінари, навчальні дискусії, лабораторно-практичні роботи з елементами дослідництва, діяльності, ігри);

- *особистісно орієнтовані*, метою яких є формування активної, творчої особистості майбутнього фахівця, здатного самостійно будувати й коригувати

свою навчально-пізнавальну діяльність (незначна аудиторна та позааудиторна самостійна діяльність учнів, робота за індивідуальним планом, дослідницька робота, метод проектів тощо) [8, с. 11].

Педагоги Хмельницького ВПУ №25 успішно застосовують ці технології як при викладанні загальноосвітніх, так і фахових предметів, а також у виробничому навчанні.

Практика довела, що універсальної системи навчання нема і не може бути. Так само змінюються й збагачуються дидактичні принципи професійного навчання, які враховують інноваційні аспекти освітнього процесу. А інноваційні підходи сприяють удосконаленню традиційної системи. І тут провідна творча роль належить педагогам, які, як правило, рідко дотримуються виключно певної освітянської концепції, а завжди намагаються створити власну модель. Термін «інноваційний підхід» означає не тільки оновлення методів навчання, а й перебудову особистих установок педагога відповідно до сучасних дидактичних принципів професійного навчання. Отже, в цьому плані науковці і педагоги-практики мають широке поле діяльності – як і в питаннях вивчення та розробки напрямків і шляхів модернізації професійного навчання.

Список використаних джерел:

1. Будас Ю.О. Формування особистості вчителя як суб'єкта інноваційної діяльності // Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку: Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції (11 жовтня 2007 р.). – Хмельницький: ХГПА, 2007. – 309 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційна підготовка вихователя // Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови української національної освіти: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку: Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції (11 жовтня 2007 р.). – Хмельницький: ХГПА, 2007. – 309 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Професійно-технічна освіта. - №3. – 2002. – С.2-8.
4. Освітні технології: Навч.-метод. посібник /О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. [За ред. О.М. Пехоти]. – К.: А.С.К., 2004. – 256с.
5. Паржницький В.В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: Науково-методичний збірник /Упорядник Н.І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – 236 с.
6. Підприємницькі підходи в професійно-технічній освіті: Матеріали міжнародного проекту / Н.А. Кутова, В.П. Кондратьєва, В.І. Оверченко та ін. За заг. Ред. В.В. Томашенка. – К.: Наук. Світ, 2003. – 80 с.
7. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб./ Уклад.С.У. Гончаренко та ін.; За ред.. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
8. Радкевич В. Інноваційні процеси в сучасній професійній школі // Професійно-технічна освіта, 2005. - №1. – С. 9-13.
9. Снісар З.І. Про порядок вивчення, узагальнення та практичного впровадження передового педагогічного досвіду та педагогічних інновацій у системі професійно-технічної освіти України (Методичні рекомендації) // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: Науково-методичний збірник /Упорядник Н.І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – 236 с.
10. Ставицька О.В. Про моделювання спеціаліста в системі безперервної освіти / Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. Вип.3 /Редкол.: Ю.М. Бугай (головний ред.), К.М. Левківський, О.І. Кривов'яз та ін. – К.: ІСДО, 1995. – 148 с.
11. Щербак О. Нова організаційно-педагогічна форма професійного навчання // Професійно-технічна освіта. - №1. – 1999. – С. 34-37.